

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/17, p. 477-500

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11975>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖZEL EĞİTİMLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Azize UMMANEL - Tanju GÜRKAN***

ÖZET

Milli Eğitim Bakanlığının katkıları ile 2013 yılında yenilenen Okul Öncesi Eğitim Programı, eğitim akışında kaynaştırma öğrencisine yönelik uyarlamalara önem vermektedir. Bununla beraber üniversitelerin okul öncesi öğretmeni yetiştiren programlarında özel eğitim derslerine yer verilmekte ve öğretmen adaylarının, çalışma yaşamlarında karşılaşılabilecekleri kaynaştırma öğrencilerini diğer çocuklarla beraber etkinliklere nasıl dahil etmeleri ile ilgili eğitim verilmektedir. Bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının özel eğitim ile ilgili bazı temel kavramlara yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmaya okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan toplamda 100 kişi katılmış; katılımcılara özel eğitime yönelik kavramlarla ilgili görüşleri, özel gereksinimli çocuklarla çalışmaya yönelik görüşleri ve uygulama yaptıkları okullardaki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili açık uçlu yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur. Yapılan betimsel analiz sonucunda katılımcıların kaynaştırma eğitimi, üstün yetenekli ve üstün zekalı kavramlarına yönelik büyük oranda doğru ve benzer bilgilere sahip olduğu; özel gereksinim kavramı ile ilgili olarak da yanlış bilgilere sahip oldukları bulunmuştur. Katılımcılara göre çalışılması en zor özel gereksinim grubu zihinsel yetersizliği olan çocuklar, en kolay ise dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi olan çocuklardır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda okul öncesi öğretmenliği lisans programlarındaki özel eğitim derslerinin artırılması, üniversitelerde kaynaştırmaya yönelik uygulamalara yer verilmesi ve daha geniş kapsamlı araştırmalarla alanyazının desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli, üstün zekalı, üstün yetenekli, kaynaştırma, okul öncesi

* Yrd. Doç. Dr. Lefke Avrupa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü, El-mek: aummanel@eul.edu.tr

** Prof. Dr. Lefke Avrupa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü, El-mek: tgurkan@eul.edu.tr

AN EXAMINATION OF PRESCHOOL TEACHER CANDIDATES' OPINIONS ON SOME CONCEPTS REGARDING SPECIAL EDUCATION

ABSTRACT

The Preschool Education Program renewed with the contributions of the Ministry of National Education in 2013 prioritizes participation of mainstreaming students in daily activities. Furthermore, universities' teacher training programs include special education courses and provide education on how to include mainstreaming students in the activities along with other children. The purpose of this study is to determine preschool teacher candidates' opinions on some concepts regarding special education. A hundred students who are studying preschool teaching participated in this qualitative study. Participants were asked questions about their opinions on some concepts regarding special education; working with children with special needs and about mainstreaming applications in their schools that they are practising teaching. Results show that the participants have right and similar knowledge of the concepts of mainstreaming, talented and gifted children, and wrong knowledge of the concept of special needs. For the participants, the most difficult special need group to work with is intellectually-disabled children and the easiest group is the children with attention deficit hyperactivity disorder. In accordance with the results of this study it is recommended to increase the number of special education courses in the preschool teaching undergraduate programs, include application courses for mainstreaming in universities and contribute to the literature with more extensive studies.

STRUCTURED ABSTRACT

People are born with both the same and different specialties. They have common specialties caused by being human and differences caused by being individuals. Everybody has the right to receive proper education opportunities that will enable their existing potential to be used at the top level and that will meet their needs. Early childhood is the most important and the most critical stage when individuals learn the most basic skill in all the development fields. In this stage, all children need to receive a qualified preschool education regardless of the fact that they have special needs or not. Children who experience this type of education process will be luckier in terms of fitting into society, living a quality life and being successful. However, some children may be different from others, regarding innate qualities or other specialties that arise as a result of the situations they have encountered. Being gifted, talented, autism spectrum disorder, visual impairment, orthopedic impairment or similar differences may cause these children with aforementioned specialties to be perceived differently by children who make normal progress due to their special needs. As a result of their special needs that occur from their differences, these children need special education practices. It is important that individuals with special needs are supported in proper education environments by using proper methods

Turkish Studies

and equipment in order to make full use of their existing capacity. Moreover, fulfilling the individuals' expected roles, responsibilities and developmental tasks depend on benefiting from the most suitable education services that are provided for them.

Preschool Education Program that was renewed in 2013 with the contributions of the Ministry of National Education brings forth the participation of the mainstream student in the daily activities. Special education courses and education for future teachers, who can encounter mainstream students in their Professional lives, on how to include these students in activities with the other students are also offered in the programs of universities that bring up preschool teachers.

The purpose of this research is determining future preschool teachers' views on some basic concepts. A total of 100 people, who study in preschool teaching department, joined this qualitative research and eight semi-structured questions were asked to the participants regarding their views on educational concepts, working with children with special needs and mainstreaming practices they use in their schools. The obtained information was analyzed with descriptive analysis method. As a conclusion of the analysis made, it was revealed that the participants generally have correct and similar information regarding mainstreaming education, definitions of gifted and talented children; and wrong information regarding the concept of special need.

The majority of the participants' views on mainstreaming education coincide on children with special needs and children with normal development to receive education together, which is an important quality of the mainstreaming education.

The view that has the highest rate amongst the views on the concept of talented children is that these people have more talent than normal, they can do what other people can't with these talents, they show high achievement in some subjects and that they have a high level of skills. Approximately the 77% of students that take the special education course and that don't have similar views on this concept. 75% of the participants that take the special education course and 61% of that don't have described the concept of giftedness as having an intelligence score that is more than normal and having a high IQ.

According to the participants, the most difficult special needs group to work with is the children with mental retardation, and the easiest one is the children with attention deficiency and hyperactivity. Working with gifted and talented children was stated as easy by 13%. Students that take and that don't take the special education course have stated that working with gifted and talented children is easy. It was revealed that those who do not take the special education course don't find working with gifted or talented children difficult whatsoever. Finally, only eight of the participants have stated that they encountered mainstreaming students in their schools. In addition, they have remarked that the class teacher keeps the children with special needs outside of the activities and do not create proper opportunities for them to participate in these activities with their peers. A certain difference of opinion was deterred amongst students that take special education courses and that don't, during their undergraduate education.

Turkish Studies

Considering the results obtained from this study; increasing the special education courses in preschool teaching undergraduate program, including practices regarding mainstreaming in universities and supporting the body of literature with more comprehensive researches, is suggested.

Keywords: Special needs, gifted, talented, mainstreaming, pre-school

GİRİŞ

İnsanlar dünyaya hem benzer hem de farklı özelliklerle gelirler. İnsan olmanın getirdiği ortak özelliklerin yanı sıra birey olmanın taşıdığı farklılıklara sahiptirler. Aynı şekilde herkes gereksinimlerini karşılayacak ve varolan potansiyelini en üst düzeyde kullanmasını sağlayacak uygun eğitim fırsatlarını elde etme hakkına da sahiptir. Alınacak eğitimin erken yaşlarda olması bir takım becerilere de temel oluşturacaktır (Gürkan, 2009; Uysal ve Akman, 2015). Özel gereksinimli olsun veya olmasın tüm çocukların nitelikli bir okul öncesi eğitim alması onların daha sonraki yaşamlarında topluma uyum sağlamaları, kaliteli bir yaşam sürmeleri ve başarılı olmalarını kolaylaştıracaktır. Ancak bazı çocuklar doğuştan getirdikleri ya da sonradan karşılaştıkları durumlar nedeniyle ortaya çıkan özellikleriyle diğer çocuklardan farklı olabilirler. Üstün zeka, üstün yetenek, otizm spektrum bozukluğu, görme yetersizliği, ortopedik yetersizlik ve benzeri farklılıklar bu özelliklere sahip çocukların özel gereksinimleri nedeniyle normal gelişim gösteren çocuklardan farklı algılanmalarına neden olabilmektedir. Bu çocuklar farklılıkları nedeniyle ortaya çıkan özel gereksinimleri doğrultusunda özel eğitim uygulamalarına ihtiyaç duymaktadırlar. Özel gereksinimi olan bireylerin, mümkün olan en erken dönemde, gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarında, uygun yöntemler ve araç-gereçler kullanılarak desteklenmesi, var olan kapasitelerini en üst seviyede kullanabilmeleri açısından önemlidir. Ayrıca bu bireylerin toplumca kendilerinden beklenen rol ve sorumluluklar ile gelişimsel görevlerini yerine getirebilmeleri, kendilerine en uygun özel eğitim hizmetinden yararlanabilmelerine bağlıdır.

Özel eğitim; beden, zihin, duygusal ve sosyal gelişim özellikleri yönünden normal gelişim gösteren çocuklardan farklı olan çocukların eğitim ve öğretim işlerini kapsayan çalışmalardır. Enç (2005, s.12) özel eğitimi genellikle, beden, anlık ve toplumsal gelişim açılarından ayrıcalıkları olan ve bu ayrıcalıkları olağan eğitim hizmetleri ile karşılanamayan çocuklara dönük eğitim hizmetleri olarak tanımlamaktadır. Özel eğitim, özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir (MEB, 2013a). Özel eğitim hizmetleri, rehberlik, tedavi edici eğitim ve rehabilitasyon etkinliklerinin örüntülenmiş olduğu bir etkileşim şeklidir (Özçelik, 1987, s.21).

Erken Özel Eğitim Programları ise erken eğitim döneminde gelişim geriliği olan ya da risk taşıyan çocukların gelişimlerini değerlendirmek, desteklemek ya da onları bir üst eğitim programına hazırlamak için geliştirilmiş farklı şekillerde uygulanabilen sistematik eğitim programlarıdır (Birkan, 2002). Bu programların özel eğitimin amaçları doğrultusunda gerçekleştirilmeleri gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (2011) özel eğitimin amaçlarını, toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu yurttaşlar yetiştirmek; kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri için özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek; bu bireylerin uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç kullanarak ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri ve yeterlilikleri

doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını sağlamak olarak belirlemiştir.

Özel gereksinimli bireylere özel eğitim hizmetleri planlanır ve sunulurken bu amaçların yanı sıra özel eğitimle ilgili bazı ilkelerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu ilkeler doğrultusunda özel eğitime erken yaşlarda başlamak esastır ve özel eğitim hizmetlerinin bireyin ilgi, istek, yeterlik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde verilmesi önem taşımaktadır. Özel eğitim hizmetleri özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğunca ayırmadan planlanmalı ve yürütülmelidir. Ayrıca özel eğitim gerektiren bireyler eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması da esastır. Bunların yanı sıra özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylerin bağlı oldukları kuruluşların görüşlerine önem verilir; eğitim hizmetleri toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır. Son olarak ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması esas alınır (MEB, 2011).

Özel gereksinimli çocuklar için uygulanan farklı özel eğitim yaklaşımları bulunmaktadır. Kaynaştırma eğitimi de özel gereksinimli çocukların eğitimlerinde uygulanan bu yaklaşımlardan birisidir. Kaynaştırma; özel gereksinimli bireylerin, akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini tüm kademelerde sürdürme esasına dayanan, destek hizmetlerinin sağlandığı bir eğitim sürecidir (Sucuoğlu, 2004). Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin hiçbir özel eğitim desteği olmadan aynı yaştaki akranlarıyla yalnızca aynı sınıf ortamında, birlikte eğitilmeleri değil; tam tersine, genel eğitim sınıfında bulunan özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinin, özel eğitim desteği ile birlikte sürdürülmesidir (Kargın, 2004, s.2). Kaynaştırmanın amacı çocuğun ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmasını sağlamak ve toplum içinde yaşayabilmesini kolaylaştırmaktır. Özellikle erken çocukluk döneminde verilecek kaynaştırma eğitiminin hem özel gereksinimli çocukların gereksinimlerinin karşılanmasında hem de diğer çocukların farklılıklara karşı duyarlılık ve empati kazanmalarında önemli katkılar sağlayacağı yadsınamaz.

Küçük yaşlardan başlayarak belirlenmesi en zor özel gereksinimli çocuk grubundan ikisini üstün zeka ve üstün yeteneklere sahip çocuklar oluşturmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar; zeka, yaratıcılık, sanat, liderlik veya özel akademik alanlarda, yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği, belirli normlara göre ve uzmanınca değerlendirilerek belirlenmiş çocuklardır. Yani üstün yetenekli çocuklar, edebiyat, sosyal, matematik, fen gibi akademik bir alanda ya da müzik, resim, drama gibi sanat ve yaratıcılık vasıfları yönünden yaşitlarından ileri düzeyde performans sergilerler. Üstün yetenekli tanımında yalnızca zekadan söz etmek yeterli değildir. Uzun (2004), üstün yetenekli çocukların temel özelliklerini, ortalamanın üstünde (genelde yaşından beklenen düzeyden fazla) bir yeteneğe, yüksek düzeyde görev sorumluluğuna, yaratıcılığa, motivasyona ve yetenek alanında yüksek merağa sahip olmaları, iki farklı şeyden yeni bir şeyler üretebilmeleri ve duygusallık olarak açıklamaktadır.

Üstün zeka ise üstün yetenekliden farklı olarak, bilişsel düzeyde çocuğun yaşından beklenen seviyenin üstünde olması durumudur. Uygulanan zeka testi, genel gelişim değerlendirmeleri, aile ve öğretmen görüşmeleri, doğal gözlemler yolu ile değerlendirilen çocuğun genel zeka puanı, yaşından beklenen puanın üzerinde yüksek IQ seviyesinde olarak belirlendiği takdirde çocuk üstün zekalı olarak değerlendirilebilir. Üstün zekalı çocuklar mükemmel uzun süreli belleğe, geniş sözcük dağarcığına, yüksek düzeyde okuduğunu anlama başarısına ve yüksek düzeyde matematiksel akıl yürütme başarısına sahiptirler. Ayrıca tartışmalarda gelişmiş sözel beceriler sergilerler, karmaşık durumları çözebilir, aşırı yaratıcılık ve yüksek hayal gücü becerilerine sahiptirler, keskin birer gözlemcidirler, çok ilginç fikirlere sahip olup aşırı meraklıdırlar ve çok soru sorarlar (Baykoç Dönmez, 2011). Üstün zekaya sahip çocuklarla yapılan çalışmalar bu çocukların aynı zamanda

mükemmelliyetçi kişilik özelliklerine sahip olduklarını da göstermektedir (Parker ve Mills, 1996, LoCicero ve Ashby, 2000, Ogurlu, Sevgi Yalın ve Yavuz Birben, 2015).

Görüldüğü gibi üstün yetenek ile üstün zeka durumları belirli ortak özellikler gösterse de aslında titizlikle ayrıştırılması gereken durumlardır. Üstün yetenekli çocuk aynı zamanda üstün zekalıdır gibi bir genelleme yapmak mümkün değildir. Çocuğun belirli bir akademik alanda özel yeteneği ve üstün başarısı olabilir fakat zeka düzeyine bakıldığında yaşından beklenen seviyede, herhangi bir üstünlük olmadığı görülebilir. Üstün zeka, doğrudan kendini bilişsel düzeyde gösterip, çocuğun yaşından beklenenin üstünde bir düzeyde olmasını gerektirir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bir çocuğun üstün zekalı ya da üstün yetenekli olduğuna karar verebilmek için o çocuğun uzun süreli ve çok boyutlu olarak gözlemlenmesi, uzmanlar tarafından uygulanacak çeşitli yöntemler ve araçlarla değerlendirilmesi, bu değerlendirme süreçlerine çocuğun ailesinin ve öğretmenlerinin dahil edilmesi gerekmektedir. Baykoç Dönmez (2011), öncelikle aileler, daha sonra da okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerinin bu özelliklere sahip çocukları belirlemede yanılığa düşebileceğini; dolayısı ile toplumda kaybolup giden, herhangi bir birey gibi fark edilmeyen üstün ve özel yetenekli insanların sayısı az olmadığını belirtmiştir. Bu noktada başta okul öncesi öğretmenleri olmak üzere çocuğun tüm öğretmenlerinin bu çocukların özelliklerini ve gereksinimlerini iyi bilmelerinin önemi gündeme gelmektedir.

Erken çocukluk döneminde özel gereksinimli çocukların eğitimi, çocuklara farklı alanlarda hizmet veren bir çok meslek grubunun birlikte çalışmasını gerektiren özel bir alandır. Kaynaştırma eğitiminde özellikle öğretmenler daha farklı bir öneme sahiptirler. Çünkü bu öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi sırasında hem sürece hem kaynaştırma sınıfındaki özel gereksinimli çocuğa ve diğer çocuklara hem de velilere karşı tutum ve davranışları bu eğitimin kalitesini ve yararını belirleyecektir. Öğretmenlerin mesleğe atıldıktan sonraki tutum ve davranışlarının önemli bir kısmı, mezun oldukları öğretmen yetiştirme programlarında çeşitli dersler, uygulamalar ve etkinliklerle kendilerine kazandırılmaya ve olumlu yönde geliştirilmeye çalışılmaktadır. Üniversitelerin eğitim fakültelerindeki okul öncesi öğretmenliği bölümlerinde bu amaçla belirlenmiş çeşitli dersler ve bu dersler kapsamında çeşitli uygulamalar bulunmaktadır (YÖK, 2007).

Okul öncesi öğretmenlerinin yetiştikleri lisans programlarında özel eğitim, özel gereksinimli çocuklar, bu çocukların özellikleri ve onlarla yapılacak çalışmalar, kaynaştırma eğitimi gibi konularda bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırmaya dönük olarak sadece bir yarıyıl haftada iki saatlik zorunlu özel eğitim dersi yer almaktadır. Bu ders, özel eğitimin tanımı, özel eğitimle ilgili temel ilkeler, engelliği oluşturan nedenler, erken tanı ve tedavinin önemi, okul öncesi eğitimde özel eğitimin önemi, engele bakışla ilgili tarihsel yaklaşım, zihinsel engelli, işitme engelli, görme engelli, bedensel engelli, dil ve iletişim bozukluğu olan, süregelen hastalığı olan, özel öğrenme güçlüğü gösteren, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan, otistik ve üstün yetenekli çocukların özellikleri ve eğitimleri, farklı gelişen çocukların oyun yoluyla eğitimi, özel eğitime muhtaç çocukların ailelerinde gözlenen tepkiler, ülkemizde özel eğitimin durumu, bu amaçla kurulmuş kurum ve kuruluşlar, konularını içermektedir. Kaynaştırma eğitimi dersi ise çoğu programda bulunmamakta, bazı programlarda ise seçmeli ders olarak açılmaktadır. Özel gereksinimli çocukların erken yaşlarda eğitim almaya başlamalarının önemi dikkate alındığında, okul öncesi öğretmenliği lisans programlarının öğretmen adaylarını özel gereksinimli çocukların eğitimi bakımından yetiştirme yeterlilikleri tartışılmaya açıktır. Zira bazı üniversitelerde özel eğitim dersini verecek yetiştirilmiş elemanların olmadığı bilinmektedir.

Okul öncesi öğretmenliği bölümünde bir takım dersler kapsamında ele alınan Okul Öncesi Eğitim Programı son olarak 2013 yılında güncellenmiştir. Güncellenen programda özel gereksinimli çocukların eğitimi konusu ve öğretmenlerin kaynaştırma sürecinde neler yapması gerektiği açıklanmıştır. Ayrıca özel gereksinim grupları ayrı ayrı ele alınmış, bu gruptaki çocukların temel

Turkish Studies

özellikleri ve gelişim alanları bağlamında eğitimleri sırasında dikkat edilmesi gereken noktalar üzerinde durulmuştur (MEB, 2013b). Okul Öncesi Eğitim Programı'nda yer alan en önemli yeniliklerden birisi grubunda kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerin hazırlayacakları etkinlik planlarında yer alan uyarılma bölümüdür. Getirilen bu yenilik doğrultusunda öğretmenlerden gruplarındaki kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerini dikkate alarak yapmayı planladıkları etkinliğe özel gereksinimli çocukların da diğer çocuklarla birlikte katılımlarını sağlayacak şekilde uyarlamalar yapmaları beklenmektedir. Bu durum özel gereksinimli çocukların eğitimleri açısından önemlidir.

Çalışmanın Önemi

Öğretmenlik mesleği profesyonel bir meslektir; genel kültür, alan bilgisi ve meslek bilgisi boyutlarında bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazanmış olmayı gerektirir. Eğitim sisteminin üç temel öğesinden biri olan öğretmenin yalnızca eğitim verdiği çocuklar ya da öğrenciler değil, aileler ve okulun yakın çevresi üzerinde de etkisi vardır. Uzun vadede öğretmenler içinde buldukları toplumun insan kaynağını yetiştirme yoluyla geleceğe yön vermektedirler (Varış, 1998). Böylesine önemli görev ve sorumluluklara sahip öğretmenlerin görev yaptıkları öğretim kademelerine baktığımızda okul öncesi ve ilkökul kademelerinin en kritik kademeler olduğu ve bu kademelerde görevli öğretmenlerin de önemli oldukları açıkça görülmektedir. Okul öncesi ve ilkökul çağındaki çocukların gelişimlerinin çok hızlı olması, gelişimleri sırasında bazı bilgi, beceri ve tutumların en kolay ve en etkili biçimde öğrenileceği kritik dönemlerin bulunması, zihinlerinin çevrelerindeki her şeyi kaydedip model alması, kendilerini yeterince koruma becerilerinin yetersizliği, ailelerin bu yaşlardaki çocuklarına karşı daha korumacı ve savunmacı davranışları gibi pek çok neden bu öğretim kademelerindeki öğretmenlerin önemini belirleyen temel noktalarıdır. Bunların yanı sıra özel gereksinimli çocukların erken çocukluk yıllarında eğitime başlamasının en uygun dönem olarak kabul edildiği ve bu dönemin daha sonraki eğitim kademelerine temel oluşturduğu da dikkate alındığında okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerinin önemi daha da artmaktadır (Ersoy ve Avcı, 2001, Dikici Sığırtmaç, Hoş ve Abbak, 2011).

Öğretmenlerin verdikleri eğitimin kalitesini ve çocuklar üzerindeki etkilerini, onların sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve davranışlar şekillendirir. Okul öncesi eğitim kademesinde öğretmenlerin sahip oldukları bu yeterlilikler dışında kişilik özellikleri ve öğrencilere yönelik algıları da önemlidir. Öğretmenlerin öğrencilere yönelik algıları onlarla ilgili beklentilerini de oluşturur (Çapan, 2010). Beklentiler, yapılacak eğitim öğretim etkinliklerine ve değerlendirme süreçlerine yön verir. Bu nedenle öğretmenlerin eğitim verdikleri çocukların özelliklerini çok iyi bilmeleri ve onları tanımaları gerekmektedir. Öğretmenler, sınıflarındaki normal gelişim gösteren çocuklar kadar özel gereksinimli çocukları da belirleyebilmeli ve bu çocuklara uygun ortam ve etkinlik uyarlamalarını yaparak gerektiğinde uzmanlar ve ailelerle ortak çalışabilmelidirler. Okul öncesi öğretmenlerinin bu çalışmaları uygun biçimde yapabilmeleri için özel gereksinimli çocuklara, kaynaştırma eğitimine, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklara ilişkin görüşleri önemlidir. Öğretmenlerin sahip oldukları görüşler, onların bu çocuklara yönelik algılarını ve beklentilerini şekillendireceğinden bu konu incelenmeye değer bulunmuştur. Okul öncesi öğretmenliği bölümünde eğitim gören öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesi, lisans programındaki özel eğitim dersini alıp almamanın bu görüşler üzerinde bir fark yaratıp yaratmadığının incelenmesi onların gelecekte öğretmen olduklarında verecekleri eğitimin kalitesi ve özel gereksinimli çocuklar üzerindeki etkisi açısından önemli görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içerisinde yaşadıkları sıkıntıları inceleyen araştırmalar (Özaydın ve Çolak, 2011; Yıldırım, 2015; Gençgel Akkuş, 2015), onların özel gereksinimli çocuklarla çalışma konusunda isteksiz oldukları sonucuna ulaşmıştır. Halbuki bu çocukların özelliklerinin ve onları gün içerisindeki etkinliklere nasıl katabileceklerinin bilinmesi, öğretmenlerin özel gereksinimli çocuklara karşı bakış açılarını da

etkileyebilecektir. Tüm bunların yanı sıra bu çalışmadan elde edilecek veriler doğrultusunda okul öncesi öğretmenliği lisans programına yönelik olarak geliştirilecek önerilerin alana katkı getireceği de düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin (öğretmen adaylarının) özel eğitim ile ilgili bazı temel kavramlara yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Öğretmen adaylarının özel gereksinimli, kaynaştırma eğitimi, üstün yetenekli ve üstün zekalı kavramlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Özel eğitim dersi alan ve henüz almayan öğretmen adaylarının görüşleri arasında fark var mıdır?
3. Öğretmen adaylarının özel gereksinim gruplarından hangileriyle çalışmanın daha zor ya da kolay olduğu konusundaki görüşleri nedir?
4. Lisans eğitimleri süresince özel eğitim dersi almış, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerini tamamlamış öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki kaynaştırma eğitimi uygulamalarıyla ilgili görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel bir yaklaşımla yapılandırılmıştır. Nitel çalışmalar tümevarımsal çalışmalar olup araştırma sürecine ve keşfetmeye yöneliktir; genelleme yapmaktansa araştırılan konuyu derinlemesine anlamaya çalışırlar (Ulin, Robinson ve Tolley, 2004). Nitel araştırmacı davranışları ölçek ve testler kullanarak sayılarla açıklamak yerine onların anlamlarını araştırmaya odaklanmaktadır (Tuli, 2010). Bunu yaparken de nitel veri toplama yöntemlerinden gözlem, görüşme veya doküman analizi yöntemlerini kullanır. Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Silverman (2008)'a göre görüşme yöntemi ile elde edilen veri çalışılan konuyu daha derinlemesine ve tüm gerçekleri ile anlamamız için bize fırsat verir.

Görüşme yöntemi yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış, etnografik görüşmeler ve odak grup görüşmesi olarak beş grupta sınıflandırılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Bu çalışmada elde edilen veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler belirli bir esneklikte olup görüşme süreci boyunca görüşülen kişinin söylediklerinden yola çıkarak yeni sorular sorulmasına imkan sağlar. Bununla beraber görüşülen kişinin soruları daha iyi anlayabilmesi için soru şekli değiştirilebilir veya belirli bir soru sırasına gerek duyulmayabilir. Bu sayede görüşülen kişi soruyu daha iyi anlayıp konuyu kendi cümleleri ile cevaplandırabilir (Matthews ve Ross, 2010). Zamandan ve eldeki kaynaklardan ekonomik kullanılması adına görüşme yapılacak olan kişiler için bir görüşme formu hazırlanmıştır ve sohbet tarzı bir görüşmeden kaçınılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu belirlerken bir takım kriterler göz önünde bulundurulmuş; çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılarak belirlenmiş ve 100 kişi ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olabilmesi için katılımcıların okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyor olması; bir kısmının programın altıncı yarıyılında verilen özel eğitim dersini almış, bir kısmının ise henüz almamış olması; okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerinden birisini almış olması kriterlerine dikkat edilmiştir. Dolayısı ile araştırmanın

çalışma grubunu 2016-2017 Akademik Yılı'nda Lefke Avrupa Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü'ne devam etmekte olan üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. 80'i kadın 20'si erkek olan katılımcıların yaşlarının ortalaması 23,13 (n=91)'dir. Bunlardan 26'sı meslek lisesi çocuk gelişimi ve eğitimi bölümünden (MLÇGEB), 31'i genel liseden (GL), 7'si iki yıllık meslek yüksek okulu çocuk gelişimi ve eğitimi bölümünden (MYOÇGEB) 33'ü ise diğer okullardan (D) mezun olmuştur. Katılımcılardan 71'i daha önce özel eğitim dersi almış, 28'i ise almamıştır. Bir kişi ise daha önce özel eğitim dersi alıp almamakla ilgili herhangi bir bilgi vermemiştir; bu nedenle çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	<i>Cinsiyet</i>	<i>Yaş Ortalaması</i> (n=91)	<i>Eğitim Durumu</i> (n=97)	<i>Özel Eğitim Dersi Alan</i>	<i>Özel Eğitim Dersi Almayan</i>
Kadın	80	22,04	MLÇGEB: 23 GL: 19 MYOÇGEB: 7 D: 28	59	20
Erkek	20	24,22	MLÇGEB: 3 GL: 12 MYOÇGEB: 0 D: 5	12	8
Toplam	100	22,47	97	71	28

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak sekiz sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formunda kolay anlaşılabilir soruların yazılmasına, odağa uygun soruların hazırlanmasına, soruların açık uçlu ve tek boyutlu olmasına ve soruların mantıksal bir düzen içerisinde olmasına dikkat edilmiştir. İlk 12 sorudan oluşan form, birisi araştırma yöntemleri konusunda diğeri ise özel eğitim alanında uzman iki öğretim üyesine gösterilmiş ve görüşleri alınarak soru sayısı sekize indirilmiş ve düzenlenmiştir. Formun ilk kısmı katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacı ile hazırlanmıştır. İkinci kısımda ise özel eğitime yönelik bazı kavramlarla ilgili sorular, özel gereksinimli çocuklarla çalışmaya yönelik sorular ve uygulamalardaki durumla ilgili sorular yer almaktadır. Uygulamalardaki durumla ilgili sorular daha önce özel eğitim dersi almış olan ve 2016-2017 Akademik Yılı Güz Dönemi sonu itibari ile okul deneyimi dersi ile öğretmenlik uygulaması I dersi kapsamında uygulamalarını tamamlayan öğrencilere yöneltilmiştir. Bu kriteri karşılamayan öğrenciler ilgili soruya cevap vermemişlerdir. Veri toplama sürecinde katılımcılara gönüllülük ve gizlilik ilkesi kapsamında çalışmada yer alabilecekleri belirtilmiş, yaklaşık 20 kişilik gruplar halinde toplanılarak sessiz bir ortamda görüşme formu katılımcılara dağıtılmış ve katılımcılardan dağıtılan görüşme formunu içtenlikle cevaplamaları istenmiştir. Formun cevaplandırılması sürecinde araştırmacılar katılımcıların yanında yer almış ve onların sordukları sorulara cevap vererek gerek görülen yerlerde açıklamalar yapmışlardır. Katılımcılar görüşme formlarını ortalama 20 dakikada doldurmuşlardır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmadan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Elde edilen veriler daha önceden belirlenmiş olan temalar altında kategorize edilmiş ve bu kategoriler altında analiz edilmiştir. Kategori başlıkları *Kavramlara Yönelik Görüşler*, *Özel Gereksinimli Çocuklarla Çalışmaya Yönelik Görüşler* ve *Uygulamalardaki Durum* olarak belirlenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Doğası gereği nicel araştırmalardan farklı olan nitel çalışmalarda geçerlik ve güvenirlik kavramları yerine inandırıcılık (iç geçerlik), aktarılabilirlik (genelleme), tutarlık (iç güvenirlik) ve teyit edilebilirlik (dış güvenirlik) kavramları kullanılmaktadır (Lincoln ve Guba, 1985).

Çalışmanın inandırıcılık ve tutarlığını artırmaya yönelik olarak çalışma sürecinin her aşamasında nesnel davranılmış, verilerin çözümlenmesi ve bulgular hem araştırmacılar arası bir değerlendirmeye sunulmuş hem de araştırma yöntemleri konusunda uzman üçüncü bir kişinin görüşünden faydalanılarak bir fikir birliğine varılmıştır. Genellenemeyen fakat aktarılabilirlik özelliği taşıyan çalışmanın raporlama süreci boyunca açık ve net olmaya dikkat edilmiş ve bulguları desteklemek adına alıntılara yer verilmiştir. Herhangi bir karışıklığa neden olmamak için katılımcılara numara verilmiş ve alıntılarda K1 (Katılımcı 1), K2 (Katılımcı 2) şeklinde numaraları ile bahsedilmiştir. Son olarak teyit edilebilirliği sağlamak adına toplanan veri diğer araştırmacıların da inceleyebilmesi için muhafaza edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Kavramlara Yönelik Görüşler

Araştırma kapsamında görüşlerine başvurulmuş 100 okul öncesi öğretmen adayına özel gereksinimli, kaynaştırma eğitimi, üstün yetenekli ve üstün zekalı kavramları ile ilgili görüşleri sorulmuş ve alınan cevaplar çalışmanın bu bölümünde irdelenmiştir.

Özel gereksinimli

Katılımcıların yarısına yakını özel gereksinimli kavramını; özel gereksinimi olan, bireyde halihazırda olmayan veya düzeltilmesi gereken bir davranışı kazandırmak veya değiştirmek için bireyin ihtiyaç duyduğu yardımın sağlanması, bireyin özel eğitim alması olarak açıklamışlardır.

“Kendi kendine yeterli olmayan, başkalarının bakımına ihtiyaç duyan, özbakım becerilerini dahi gerçekleştiremeyen bireyleri çağırıyor.” K16

Katılımcıların yaklaşık diğer yarısı ise özel gereksinimli kavramı için; yetersizliği ve engeli olan, dolayısı ile sağlıklı bir insanın yaptıklarını yapamayan, kendi ihtiyaçlarını karşılayamayıp ihtiyaçlarını gidermede başkalarına muhtaç olan kişiler tanımını yapmışlardır.

“Özel gereksinimli çocuklar özel ilgi, özel eğitim, özel bir eğitime ihtiyacı olan, kendi gereksinimlerini yerine getiremeyen bireyleri çağırıyor.” K48

Bu kategori altında görüşleri değerlendirilen üç kişi ise özel eğitime vurgu yaparak özel gereksinimli kişilerin kendilerini geliştirdikten sonra gereksinimlerini karşılayabilecekleri ve toplumda yerlerini alabileceklerini belirtmişlerdir.

“Yardıma ihtiyacı olan bireyleri erken teşhis ve gereksinimlerini karşılayarak topluma ve hayata uygun bireyler olarak yetiştirebiliriz.” K59

Katılımcıların yaklaşık %23’ü özel gereksinimli kavramını özel gereksinimli kişilere atfen farklı olan, normal olmayan, zeka geriliği olan veya bir kaza sonucu becerisini kaybeden, sorunlu kişiler olarak tanımlamışlardır. Bir kişi cevap olarak “otistik” kavramını kullanırken, yalnızca iki kişi özel gereksinimli bireylerin sadece yetersizliği veya eksikliği olan bireyler değil, fazlalığı olan bireyler de olabileceğini söylemişlerdir.

“İlgi ve ihtiyaçları doğrultusunda normal kabul edilen IQ seviyesinden aşağıda veya yukarıda olan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik farklı eğitim verilmesi.” K27

Onaltı katılımcı özel gereksinimli kavramını gelişim ile ilişkilendirerek özel gereksinimli bireyleri zihinsel veya fiziksel olarak gelişimlerinde gecikme, eksiklik veya bir takım problemleri olan bireyler olarak tanımlamışlardır.

“Her çocuğun bireysel farklılıkları vardır. Özel gereksinimli çocuklar diğer başka çocuklardan gerek zihinsel gerekse duygusal ya da fiziksel olarak daha farklıdırlar. Ya fiziksel geriliği ya da fazlalığı söz konusudur...” K91

Alanyazında özel gereksinimli bireylerin çeşitli nedenlerden dolayı gelişim ve bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri bakımından yaşlarından beklenen seviyeden anlamlı bir farklılık gösteren bireyler şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Ataman, 2003, Dinarlı, 2016). Araştırmaya katılan öğrencilerin özel gereksinimli kavramı ile ilgili görüşlerinin yetersizlik, eksiklik, normal olmama, başkalarına muhtaç olma gibi özellikler içermesi onların bu konuda yeterince bilinç kazanmamış olduklarını düşündürmektedir.

Genel olarak özel gereksinimli kavramına verilen cevaplar yukarıdaki gibi olmakla beraber daha önce özel eğitim dersi alan ve almayan öğrencilerin cevapları arasında bir takım benzerlik ve farklılıklara da rastlanmıştır. Oransal olarak özel eğitim dersi alan öğrencilerin %55’i, almayanların ise %36’sı özel gereksinim kavramının ihtiyaç duyulan yardımı ve özel eğitimi çağrıştırdığını; özel eğitim dersi alan öğrencilerin %46’sı ve almayanların %54’ü de kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan ve başkalarına muhtaç olanı anımsattığını belirtmişlerdir. Öte yandan özel eğitim dersi alan öğrencilerin sadece %11’i özel gereksinimli kişilerin farklı ve normal olmayan kategorisine girdiğini belirtirken, bu oran özel eğitim dersi almayanlarda %29 olarak belirlenmiştir. Özel eğitim dersi alan öğrencilerin %30’u özel gereksinimli kavramını gelişimsel gecikme olarak nitelendirirken dersi almayanların sadece %7’si bu yönde cevap vermişlerdir. Özel gereksinimli birey kavramının özel eğitim dersi alan ve almayan öğrenciler açısından incelenmesi sonucunda elde edilen verilerin bu dersi alanlar lehine olumlu yönde olduğu ancak oranlar dikkate alındığında bu farkın büyük bir anlayış farkı olmadığı söylenebilir.

Tablo 2. Özel Gereksinim Kavramına Yönelik Görüşler

	<i>İhtiyaç duyulan yardım ve özel eğitim</i>	<i>Kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan, başkalarına muhtaç</i>	<i>Farklı, normal olmayan</i>	<i>Gelişimsel gecikme</i>
Özel Eğitim Dersi Alan Öğrenciler (n=71)	Özel gereksinimli kişi Eksik/aksayan davranışları kazanmak için ihtiyaç duyulan yardım İhtiyaçları olan	Kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan Gereksinimlerini kendini geliştirdikten sonra karşılayabilen Yetersizliği, engeli olan Bireysel engeli olan	Farklı olan Fazlalığı olan Normal olmayan Sorunlu Otistik	Daha geç gelişim gösteren Gelişimsel problemlerin olması
Özel Eğitim Dersi Almayan Öğrenciler (n=28)	Bireyin özel eğitim alması Özel gereksinimli olan	İhtiyaçlarını gidermede başkasına muhtaç Engelli	Farklı	Gelişiminde eksiklikler ve problemler olan Gelişimi geride kalan

Kaynaştırma eğitimi

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kaynaştırma eğitimini özel gereksinimli çocuklar ile normal gelişim gösteren çocukların bir arada aldıkları eğitim olarak tanımlamışlardır. Özel eğitim alan öğrenciler %86, almayanlar ise %82 oranında bu soruya benzer cevaplar vermişlerdir. Bazı katılımcıların kaynaştırma eğitimi kapsamında özel gereksinimli çocukların akranları ile bir arada olmaları, kaynaştırma öğrencisinin düşük veya orta düzeyde engel durumuna sahip olması ve fark gözetilmeden bir arada eğitim almaları gerekliliği üzerinde durmaları da dikkat çekmiştir.

Özel eğitim alan öğrencilerden iki tanesi kaynaştırma eğitimini ihtiyaçlarını kendisi karşılayamayan bireyin yardımıyla öğrenmesi olarak tanımlarken her iki gruptaki katılımcılar %4 oranında kaynaştırma eğitiminin özel gereksinimli çocuklar için olduğunu, kaynaştırma okullarında veya özel sınıflarda olması gerektiğini ve engelli öğrencileri hayata hazırlarken normal gelişim gösteren çocuklara da farkındalık kazandırdığını belirtmişlerdir.

*“Öğrencileri hayata hazırlamak ve diğer öğrencilere farkındalık kazandırmak için ideal bir sistem.”*K17

Kaynaştırma, gerektiğinde sınıf öğretmenine ve/veya özel gereksinimli öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşulu ile, özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitilmesidir (Kırcaali İftar, 1992, s.45). Kaynaştırma eğitimi ise kaynaştırmaya uygun olan özel gereksinimli çocukların, bireysel eğitim programları çerçevesinde, normal ve özel eğitim personelinin sorumluluğu altında, eğitimsel, sosyal ve zaman açısından normal yaşlıları ile bütünleştirilmesidir (Balaban, Yılmaz ve Yıldızbaş, 2009, Sığırtmaç ve ark., 2011). Öte yandan yalnızca özel gereksinimli çocuklar için değil normal gelişim gösteren çocuklar için de katkı sağlayan bir eğitimidir (Güven ve Aydın, 2007).

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar, Kaynaştırma eğitimi konusundaki görüşlerinin bu konudaki temel bilgilere dayanan olumlu görüşler olduğunu göstermektedir. Bu bulgu kaynaştırma eğitimi konusunun özel eğitim dersinin dışında başta anne baba eğitimi dersi olmak üzere başka derslerde de üzerinde durulan bir konu olması ile açıklanabilir. Ancak bir önceki kavram olan özel gereksinimli kavramına ilişkin görüşlerde böyle bir etkinin görülmemesi de dikkat çekicidir.

Son olarak özel eğitim dersi almayan öğrencilerin %11, alan öğrencilerin ise %1'ine göre kaynaştırma eğitimi özel gereksinimli öğrenciye moral olması ve iletişim becerilerini geliştirmesi açısından gerekli bir eğitimidir. Sadece bir öğrenciye bu kavram sıcakkanlı insanların birarada olmasını çağırıştırır.

Tablo 3. Kaynaştırma Eğitimi Kavramına Yönelik Görüşler

	<i>Kaynaştırmanın tanımı</i>	<i>Kaynaştırmanın gereklilikleri</i>	<i>Diğer yorumlar</i>
Özel Eğitim Dersi Alan Öğrenciler (n=71)	Özel gereksinimli çocuklarla normal çocukların birlikte eğitim alması Özel gereksinimli bireylerin ilköğretim/okul öncesi sınıflarında yaşlılarıyla birlikte eğitim alması Sınıflara özel eğitimli çocuğun alınması Normal sınıflarda az veya orta engelli çocukların eğitim alması	Özel odaları vardır Kaynaştırma okullarında olmalı Özel gereksinimli çocuklar içindir	Özel gereksinimli bireylere moral olsun, topluluk içinde gereksinimlerini halletsinler diye verilen eğitim
Özel Eğitim Dersi Almayan Öğrenciler (n=28)	Özel eğitime muhtaç çocuklarla normal gelişim gösteren bireylerin aynı sınıfta eğitim alması Farklı gelişim düzeyindeki çocukların kaynaşması Fark gözetmeden bir arada eğitim almak Çocukların birbiri ile kaynaştırılması	Öğrencileri hayata hazırlar, normal gelişim gösterenlere farkındalık yaratır	Sıcakkanlı insanların birarada olması İletişimi kolaylaştıran eğitim biçimi

Üstün yetenekli

Katılımcıların üstün yetenekli kavramı ile ilgili görüşlerine bakıldığında verilen yanıtlardan oransal olarak en yüksek olanı bu kişilerin normalden daha fazla yeteneğe sahip olmaları, bu yetenekleri doğrultusunda başkalarının yapamadıklarını yapabilmeleri, bazı konularda üstün başarı göstermeleri ve üst düzey becerilere sahip olmaları görüşüdür. Özel eğitim alan ve almayan öğrencilerin yaklaşık olarak %77'si bu soruya benzer yanıt vermiştir. Öte yandan özel eğitim alan öğrencilerden ikisi nadir görülen bir yeteneği olan kişilerin üstün yetenekli sayılabileceğini, üçü ise resim ve müzikte başarılı olanların üstün yetenekli kişiler olduklarını belirtmişlerdir.

“Genel olarak ortalamanın üstünde yetenekleri olan kişiler için kullanılır.” K7

“Her bireyin kendine has yetenekleri vardır. Bana çok nadir görülen bir yeteneği çağrıştırıyor.” K83

Özel eğitim alan öğrencilerin %21'i, almayanların ise %7'si üstün yetenekli olmayı zeka ile ilişkilendirmişlerdir. Özel eğitim alan öğrencilerin beşi ve almayanların ikisi üstün yetenekli kişilerin yüksek IQ puanına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Farklı olarak bir kişi üstün yeteneklilerin zeka puanlarının düşük olduğunu söylemiş, üç kişi ise üstün yetenekli bireylerin özel gereksinimi olan kişiler olduklarını belirtmiştir. Öte yandan katılımcılardan on kişi üstün yetenekli bireyleri normal olmayan ve diğerlerine göre farklı olarak nitelendirmişlerdir.

Katılımcılar üstün yetenekli kavramı ile ilgili görüşlerini belirtirken bu kişilerin kişisel özelliklerine de değinmişlerdir. Özel eğitim alan öğrencilerin %20'si, almayanların ise %25'i üstün yetenekli kişilerin yeteneklerini doğuştan getirdiklerini, hızlı düşünen, kolay öğrenen, pratik,

problem çözme becerileri yüksek, hızlı gelişim gösteren ve kendini iyi ifade edebilen kişiler olduklarını söylemişlerdir.

“Daha yaratıcı düşünebilen ve problem çözme becerisini geliştirmiş insandır.” K34

Amerikan Üstün Yetenekli Çocuklar Birliği (2006), üstün yetenekli bireyleri bir veya birden fazla alanda yüksek düzeyde performansla sahip veya var olan bu performansı yüksek düzeyde sergileme potansiyeli olan bireyler olarak tanımlamaktadır (Dinarlı, 2016). Bu bireyler yaşlarına göre daha yetenekli veya özel bir yeteneği olan, yaratıcı, üretken, motivasyonu yüksek, farklı alanlarda farklı gelişimsel özellikler gösteren ve lider özelliklere sahip bireyler olabilmektedir (Dağlıoğlu, 2015). Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının üstün yetenekli kavramı ile ilgili görüşleri bilimsel çalışmalarda belirtilen özelliklerle örtüşmektedir. Ancak bu çocukların normal sınıflarda verilen eğitimden farklı bir eğitime gereksinim duydukları konusu üzerinde hiç durulmamış olması dikkat çekicidir. Halbuki üstün çocuklar, normal sınıflarda verilen eğitimden farklı bir eğitime gereksinim duyarlar ve ancak farklılaştırılmış bir eğitimle kendilerine ve topluma katkıda bulunabilirler (Bilgili, 2000).

Tablo 4. Üstün Yetenekli Kavramına Yönelik Görüşler

	<i>Yetenek</i>	<i>Zeka</i>	<i>Farklılık</i>	<i>Diğer özellikler</i>
Özel Eğitim Dersi Alan Öğrenciler (n=71)	Üstün başarıya sahip Üst düzey becerileri olan Başkalarının yapamadıklarını yapan Diğerlerinden daha başarılı Normalden fazla yetenekli Birçok yeteneği olan Nadir görülen yeteneği olan Resim ve müzikte başarılı	Yüksek IQ Düşük zeka Özel ilgi isteyen Özel gereksinimli	Normal olmayan Farklı	Doğal yetenekli Doğuştan yetenekli Çabuk öğrenen Hızlı düşünen Pratik Problem çözme becerisi yüksek Kolay kavrayan Hızlı gelişim gösteren Kendini iyi ifade eden
Özel Eğitim Dersi Almayan Öğrenciler (n=28)	Birçok yeteneğe sahip Ortalamanın üzerinde yetenekli Her işi yapabilen Daha yetenekli	Ortalamanın üzerinde bir zeka	Bilişsel ve fiziksel olarak farklı Diğerlerine göre farklı	Doğuştan yetenekli Genetik Meraklı Çabuk öğrenen

Üstün zekalı

Katılımcılara üstün zekalı kavramı ile ilgili görüşleri sorulmuş, özel eğitim dersini alan öğrencilerin %75'i, almayanların ise %61'i üstün zekalı kavramını normalin üzerinde zeka puanına sahip olma ve yüksek IQ olarak tanımlamışlardır. Toplamda beş kişi üstün zekalı bireylerin her şeyi bildiklerini; bir kişi ise üstün zekalıların özellikle matematikte çok başarılı olduklarını söylemiştir.

“IQ seviyesi yüksek, her konuda bilgi sahibi olan, araştırmacı ve problem çözmeyi seven bireyler.” K68

Katılımcıların yarısından fazlası üstün zekalı kavramını tanımlarken bu kişilerin sahip olabileceği özelliklerden de bahsetmişlerdir. Öyle ki özel eğitim dersi alanların %44'ü, almayanların

Turkish Studies

ise %75'i üstün zekalı bireylerin diğerlerine göre daha hızlı anlama ve kavrama becerisine sahip olduklarını; pratik olduklarını; bu özelliklerinin kalıtsal olduğunu; yetenekli, araştırmacı, problem çözmeyi seven, başarılı ve geniş bir hayal gücüne sahip bireyler olduklarını söylemişlerdir. Diğerlerinden farklı olarak üç kişi üstün zekalıların hiperaktif, bir kişi ise inatçı olduklarını belirtmiştir.

“Üstün zekalı bireyler bana göre olaylara yaratıcı bir şekilde çabuk çözüm bulan ve pratik çözümler üreten insanlardır.” K34

“Zekası çok gelişmiştir. Olağanüstü hafıza, merak ve hayalgücüne sahiptir. Doğuştan hareketlidir.” K7

Bu bulguların yanı sıra özel eğitim dersi alan öğrencilerin üstün zekalı kavramını özel eğitim ve gelişimle ilişkilendirdiği; özel eğitim dersi almayan öğrencilerin ise böyle bir ilişkilendirmede bulunmadığı da belirlenmiştir. Özel eğitim dersi alan iki kişi üstün zekalı bireylerin tüm gelişim alanlarını eşit ve yüksek seviyede kullandıklarını ve beklenenin üstünde gelişim gösterdiklerini; altı kişi ise üstün zekalı bireylerin özel gereksinimli, özel eğitime muhtaç, başkalarına bağımlı, uyumsuz ve sorunlu kişiler olduklarını belirtmiştir.

“Üstün zekalılar zeka yönünden en yüksek derecede olup kişisel ihtiyaçlarında başkalarına bağımlıdır.” K16

Öğretmenler de dahil olmak üzere alanda çalışan veya çalışmayan birçok kişi üstün zekalı bireyler ile ilgili yanlış ve birbirinden farklı görüşlere sahip olabilir (Altıntaş ve İlgin, 2016). Öte yandan bu çalışmadan elde edilen verilere bakıldığında öğretmen adaylarının üstün zekalı kavramı ile ilgili oldukça doğru ve uygun görüşlere sahip oldukları söylenebilir. Hatta üstün yetenekli kavramına ilişkin görüşleri ile kıyaslandığında, üstün zekalı kavramına ilişkin daha uygun görüşlere sahip oldukları da gözlenmiştir.

Tablo 5. Üstün Zekalı Kavramına Yönelik Görüşler

	<i>Zeka</i>	<i>Kişisel Özellikler</i>	<i>Gelişim</i>	<i>Özel eğitim</i>
Özel Eğitim Dersi Alan Öğrenciler (n=71)	Her konuda bilgili Matematikte başarılı Zekasını daha çok geliştirmiş Zeka seviyesi normalin üstünde Zeka puanı yüksek IQ'su yüksek Bilişsel olarak üst düzey	Yetenekli Daha erken anlar ve kavrar Araştırmacı Problem çözmeye becerisi yüksek Hiperaktif Daha başarılı Hızlı ve doğru cevap veren Özel buluşlar yapan	Tüm gelişim alanlarını eşit ve yüksek seviyede kullanan Beklenenin üstünde gelişim gösteren	Özel sorumluluk isteyen Kişisel ihtiyaçlarında başkasına bağımlı Özel gereksinimli Uyumsuz Sorunlu
Özel Eğitim Dersi Almayan Öğrenciler (n=28)	Yaşlılarından daha üst zeka Normal insandan daha zeki Yüksek IQ Herşeyi bilen Zihinsel becerileri daha gelişmiş Ortalamanın üzerinde zeka	Pratik Kolay anlayan Hiperaktif İnatçı Geniş hayal gücü Yaratıcı Meraklı Derslerinde başarılı Yetenekli		

Özel gereksinimli çocuklarla çalışmaya yönelik görüşler

Araştırma kapsamında katılımcılara toplamda on iki özel gereksinim grubu verilmiş ve katılımcılardan bu özelliklere sahip çocuklarla çalışırken hangi engel türünün en kolay hangisinin en zor olabileceği sorulmuştur. Bu soruya toplamda 69 kişi cevap vermiştir. Katılımcılara göre çalışılması en zor grup zihinsel yetersizliği olan, en kolay grup ise dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi olan çocuklardır. Katılımcıların %35'i çalışılması en zor olan grubu zihinsel yetersizliği olan çocuklar olarak belirtmiş, bu grubu %20 ile otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar, %9 oranla da görme yetersizliği olan çocuklar takip etmiştir. Çalışılması en kolay grup ise %23'lük oran ile dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi olan çocuklar olarak belirtilmiştir. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklarla çalışmak katılımcıların %16'sı tarafından kolay bulunurken, bu oranı %14 ile işitme yetersizliği olan çocuklar takip etmektedir. Üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklar ile çalışmak da %13'lük bir oranla aynı şekilde kolay bulunmuştur.

Tablo 6. Özel Gereksinimli Çocuklarla Çalışmaya Yönelik Görüşler

	<i>Özel Eğitim Dersi Alan Öğrenciler (n=43)</i>		<i>Özel Eğitim Dersi Almayan Öğrenciler (n=26)</i>		<i>Toplam</i>	
	<i>Çalışılması zor</i>	<i>Çalışılması kolay</i>	<i>Çalışılması zor</i>	<i>Çalışılması kolay</i>	<i>Çalışılması zor</i>	<i>Çalışılması kolay</i>
Görme yetersizliği olan	2	5	4	1	6	6
İşitme yetersizliği olan	1	6	0	4	1	10
Ortopedik yetersizliği olan	2	1	2	4	4	5
Süreğen hastalığı olan	3	2	2	0	5	2
Otizm spektrum bozukluğu olan	7	1	7	0	14	1
Zihinsel yetersizliği olan	14	0	10	0	24	0
Serebral palsi rahatsızlığı olan	5	0	0	0	5	0
Özel öğrenme güçlüğü olan	2	0	1	0	3	0
Dil ve konuşma bozukluğu olan	1	9	0	2	1	11
DEHB olan	0	11	0	5	0	16
Üstün zekalı olan	5	3	0	6	5	9
Üstün yetenekli olan	1	5	0	4	1	9

Turkish Studies

Yapılan bir çalışma, öğretmenlerin büyük bölümünün kaynaştırma eğitimine karşı olumlu bir tutuma sahip olduklarını, fakat kaynaştırma eğitimi, özel eğitim, ve engel türleri hakkında bilgi ihtiyacı içerisinde olduklarını ortaya koymuştur (Dikici Sığırtmaç ve ark., 2011). Bu çalışmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocuklarla çalışmaya yönelik görüşleri, yukarıda sözü edilen araştırmanın bulguları dikkate alınarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının özel gereksinim grupları ve her özel gereksinim grubunun özelliklerinin neler olduğu konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları yönündedir.

Katılımcılar arasında bir karşılaştırma yapıldığında özel eğitim dersi alan öğrencilerin görme yetersizliği olan çocuklarla; özel eğitim dersi almamış katılımcıların ise ortopedik yetersizliği olan çocuklarla diğer özel gereksinim türlerine göre çalışmayı daha kolay bulduğu dikkat çekmektedir. Öte yandan üstün zekalı çocuklarla çalışmak özel eğitim dersi almış katılımcılar tarafından zor bulunurken, bu dersi almamış katılımcılar tarafından kolay olarak belirlenmiştir.

Katılımcılardan çalışılması zor ve kolay engel gruplarını belirlerken nedenlerini de açıklamaları istenmiştir. Çalışılması zor bulunan gruplardan zihinsel yetersizlik için katılımcılar iletişimde zorluk yaşayabileceklerini ve bu alanda uzmanlaşmaları gerektiği üzerinde durmuşlardır. Öte yandan zihinsel engelli bireylerin anlamada zorluk yaşadıklarını ve öğretim yaparken zorlanacaklarını da belirtmişlerdir.

“Zihinsel olarak yetersizliği olduğu için ona birşey anlatmak zordur.” K2

“Zihinsel yetersizliği olan bireylerle anlaşabilmek beceri ister. Şu an bunun için yeterli beceriye sahip olduğumu düşünmüyorum.” K83

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla çalışmak bu çocukların zihinsel olarak geç kavramaları, dikkat sürelerinin kısa olması, eğitimlerinin sabır gerektirmesi ve onlarla iletişim kurmanın zor olması bakımından katılımcılara zor gelmiştir. Öte yandan görme bozukluğu olan çocuklarla çalışırken anlatılmak istenenleri somutlaştıramayacak olmaları, görme engellilerin özel bir alfabeyle sahip olmaları ve bu çocuklarla etkinlik yapamayacaklarını düşündükleri için zorlanabileceklerini belirtmişlerdir.

“Görme yetersizliği olan bir bireye anlatmak istediğimizi soyut olarak anlatmaktan başka birşey yapamayız. Somutluk olmadığı için çok zordur.” K12

Katılımcılar çalışılması kolay olarak seçtikleri dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunu üstesinden gelinebilecek bir durum olarak nitelendirmişler ve bu bozukluğa sahip çocuğun karşısındakini daha kolay anlayabileceğini söylemişlerdir. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklarla çalışmak konusunda da benzer şeyler söylemişler, ek olarak bu çocukları etkinliklere daha kolay dahil edebileceklerini ve zihinsel bir yetersizlikleri olmadığı için çocukların anlatılanları daha kolay algılayabileceklerini belirtmişlerdir.

“Dil ve konuşma güçlüğü olan bireyleri etkinliklere dahil etmekte zorlanmayız. En azından bizi anlayabilirler.” K83

İşitme yetersizliği olan çocuklarla çalışma konusunda da benzer şeyler söyleyen katılımcılar bu çocukların duymasalar bile diğer duyularını kullanarak algılayabildiklerini, gerekirse işaret dili, dudak okuma veya işitme cihazı ile engel durumlarının hafifletilebileceğini belirtmişlerdir.

“En kolay bence işitme yetersizliği. Çünkü çocuklara duymasalar bile dokunarak, dudak okutarak, göz teması kurarak söyleyebileceklerimizi hissettirebiliriz.” K96

Özel eğitim dersi alan ve almayan öğrenciler birbirine yakın oranlarda üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklarla çalışmanın kolay olduğunu belirtmişlerdir. Genel olarak her iki özel

gereksinim durumu için benzer cümleler kurmuşlar ve bu çocukların zeka seviyelerinin yüksek oluşunun eğitilmelerini kolaylaştıracağı görüşünü savunmuşlardır. Bu özel gereksinim durumları ile ilgili dikkati çeken diğer bir unsur ise özel eğitim dersi almayan öğrencilerin hiçbir şekilde üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklarla çalışmayı zor bulmamasıdır.

“Zeka seviyesi ileri düzeyde olduğu için ve yetenekli oldukları için bu çocuklarla çalışmak kolaydır.” K32

Feldhusen ve Jarwan’a göre üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklarla çalışmak için öğretmenin bu konuda özel bilgi ve beceri sahibi olması gerekmektedir. Bu nedenle üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklarla çalışmak diğer özel gereksinim grupları ile çalışmak kadar, hatta onlarla çalışmaktan daha zor olabilir (Dinarlı, 2016). Öyle ki üstün yeteneklilerin öğretmenlerinin bu öğrencilerin özel gereksinimlerini karşılamak için onların özelliklerini iyi bilmesi gerekmektedir (Şahin ve Kargin, 2013). Bu bağlamda özel eğitim dersi alan öğretmen adaylarının almayanlara kıyasla çok az bir oranla da olsa bu çocukların öğretmeni olmanın belli özellikler gerektirdiği konusunda bilinçlenmiş oldukları söylenebilir. Bu fark alınan özel eğitim dersinin bazı öğrencilerin bakış açısını doğru yönde etkilemiş olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Uygulamalardaki durum

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından hem özel eğitim dersi almış hem de 2016-2017 Akademik Yılı Güz Dönemi’nde okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması I dersini tamamlamış olanlara ek sorular sorulmuş ve uygulamalardaki durumla ilgili bilgi alınmaya çalışılmıştır. Sorulan sorulara yedisi erkek 36’sı kadın olmak üzere toplamda 43 kişi cevap vermiştir. Cevap verenler arasından sadece sekiz kişi Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması I dersi kapsamında uygulama yaptıkları sınıflarda kaynaştırma öğrencisi olduğunu belirtmiştir. Bu sınıflardaki kaynaştırma öğrencilerinden ikisinde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, diğer ikisinde otizm spektrum bozukluğu, birinde öğrenme güçlüğü, diğerinde zihinsel engel ve bir diğerinde de konuşma bozukluğu olduğunu da söylemişlerdir. Bir çocuğun ise özel gereksinimli olabileceği fakat henüz tanı konmadığı belirtilmiştir. Bu bulgu bize uygulamaya gidilen okullardan çok azında kaynaştırma eğitiminin yer aldığını ve uygulama okulları belirlenirken bu noktanın dikkate alınmadığını düşündürmektedir.

Çulhaoğlu İmrak (2009) yapmış olduğu bir çalışmada öğretmenin özel gereksinimli çocukların kaynaştırıldığı sınıflarda deneyiminin olmasının kaynaştırmada önemli bir faktör olduğunu belirlemiştir. Başka bir çalışmada ise lisans eğitimi döneminde özel eğitime yönelik alınan derslerin ilerideki meslek yaşamında öğretmen tutumlarını etkilediği saptanmıştır (Özbaba, 2000). Bu çalışmada katılımcılardan sadece sekizinin uygulama okullarında kaynaştırma eğitimi deneyimi yaşayabilmiş olması diğer araştırma sonuçları dikkate alındığında önemli bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 7. Uygulama Sınıflarında Özel Gereksinimli Çocukların Gözlenen Özellikleri

	Gözlenen özellikler
Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu	Tırnaklarını yiyor, belli bir yere odaklanıp donuk bakışlar sergiliyor, elbiselerine zarar veriyor, etkinliklere katılmıyor, kekeliyor Dikkatini uzun süre bir işe veremiyor, çok hareketli, arkadaşlarını rahatsız ediyor
Otizm spektrum bozukluk	Dikkat eksikliği var, söylenenleri geç anlıyor, göz teması kurmuyor Ellerini çırpıyor, sürekli aynı yerde oturuyor, paylaşmıyor, sürekli aynı yemeği yiyor
Öğrenme güçlüğü	Arkadaşlarıyla oyun oynamak istemiyor, ağlıyor, eşyaları çekiştiriyor
Zihinsel engel	Etkinliklerde arkadaşlarından daha geride kalıyor, geç öğreniyor
Dil ve konuşma bozukluğu	İçe kapanık, diğer çocuklarla oyun oynamıyor, sürekli annesi için ağlıyor
Tanılanmamış	Konuşma becerisi yok, garip sesler çıkartıyor, saldırgan

Katılımcılar sınıf öğretmenin etkinlik yaptırırken özel gereksinimli çocukları bu etkinliklerin dışında tuttuğunu ve akranları ile birlikte bu etkinliklerde yer almaları için uygun fırsatlar yaratmadığını belirtmişlerdir. Sadece iki öğretmenin özel gereksinimli çocukları etkinliklere dahil ettiği ve onlara özel ilgi gösterdiği belirtilmiştir.

“Evet kaynaştırma öğrencisini göz önünde bulunduruyor. Etkinlik yaparken o çocuğun dikkatini çekmeye çalışıyor. Dikkatini daha uzun süre çekecek oyunlar hazırlıyor. Dikkati başka yönde ise dikkatini sınıfa, oyuna versin diye onunla göz teması kuruyor. Onunla daima etkileşim ve iletişimde bulunuyor.” K59

Kaynaştırma eğitiminin amacı yalnızca özel gereksinimli çocukların kaynaştırma sınıflarında yaşlıları ile aynı sınıfta bulunmalarını sağlamak değildir. Burada önemli olan bu çocukların da diğer çocukların katıldıkları etkinliklere katılabilmeleri için kendilerine uygun ortam ve fırsatların yaratılmasıdır. Bu noktada okul öncesi öğretmenlerinin gerekli ortam ve fırsatları yaratmaları için özel çaba harcamalarının gerekliliği öne çıkmaktadır.

Okullarda uygulama yapan katılımcılara kendi etkinlik planlarında kaynaştırma öğrencisi için uyarlamalar yapıp yapmadıkları sorulduğunda, bazılarının sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmadığı halde toplamda üç kişi bu soruya “*evet*” yanıtını vermiştir. Yapılan uyarlamaların çocukların dikkatini çekmeye yönelik uyarlamalar olduğunu da belirtmişlerdir.

“Evet yapıyoruz. Sulu boya yapmasını seviyor, sulu boya yapıyoruz böylece dikkatini çekmiş oluyoruz.” K59

“Evet, çünkü onlar da eğitilebilir ve eğitime ihtiyaçları var. Bizimse bu konuda bireysel farklılıkları gözetererek hepsine eşit davranmamız gerekiyor.” K16

2013 yılından beri Türkiye’deki okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanmaya başlanan Okul Öncesi Eğitim Programı’nda etkinlik planları hazırlanırken özel gereksinimli çocuklarla ilgili uyarlamaların yapılması üzerinde önemle durulmuş ve bu amaçla etkinlik planı formatına uyarlama bölümü eklenmiştir (MEB, 2013b). Katılımcıların uygulama yaptıkları okullarda uygulama öğretmenlerinin uyarlama yapmamaları, kendilerinin de etkinlik planlarında uyarlamaya yer vermemeleri mezuniyet sonrası için önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Nitel bir yaklaşımla yapılandırılmış olan bu çalışmadan elde edilen bulgular, katılımcıların özel eğitime yönelik bazı kavramlarla ilgili görüşlerinde bir takım benzerlik ve farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Kavramlara yönelik görüşler

Katılımcılar özel gereksinimli kavramı ile ilgili olarak ihtiyaçlarını karşılamada yardıma gereksinim duyma, özel eğitim, başkalarına muhtaç olma, farklı olma ve gelişimsel gecikmeye sahip olma gibi görüşler bildirmişlerdir. Öte yandan katılımcıların yaklaşık yarısının özel gereksinimli kavramı ile ilgili görüşleri doğru bilgileri içerirken yaklaşık diğer yarısının bu kavramla ilgili görüşleri 'yetersiz, sağlıklı insanın yaptıklarını yapamayan, kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan ve başkalarına muhtaç' şeklindeki ifadelerden anlaşılacağı gibi yanlış bilgileri içermektedir. Özel eğitim dersini alan öğrencilerin %30'u özel gereksinimli kavramını gelişimsel gecikme olarak nitelendirirken dersi almayanların sadece %7'si bu yönde cevap vermişlerdir. Bu durum özel gereksinimli bireyleri anlamaya yönelik görüşlerin, özel eğitim dersini aldıktan sonra değiştiğini düşündürmektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun kaynaştırma eğitimi kavramı ile ilgili görüşleri kaynaştırma eğitiminin önemli bir özelliği olan özel gereksinimli çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların bir arada eğitim almaları noktasında toplanmaktadır. Özel eğitim dersi alan ve alanmayan katılımcılar arasında kaynaştırma eğitimi kavramının tanımı konusunda herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Bir kısım katılımcı kaynaştırmanın gereklilikleri üzerinde dururken sadece birkaç tanesi kaynaştırma tanımını tamamen yanlış yapmıştır.

Katılımcıların üstün yetenekli kavramı ile ilgili görüşlerinden oransal olarak en yüksek olanı bu kişilerin normalden daha fazla yeteneğe sahip olmaları, bu yetenekleri doğrultusunda başkalarının yapamadıklarını yapabilmeleri, bazı konularda üstün başarı göstermeleri ve üst düzey becerilere sahip olmaları yönündedir. Özel eğitim dersini alan ve almayan öğrencilerin yaklaşık olarak %77'sinin bu kavrama ilişkin olarak belirttikleri görüşler benzerdir. Öte yandan özel eğitim dersini alan öğrencilerin %21'inin, almayanların ise %7'sinin üstün yetenekli olmayı zeka ile ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Özel eğitim dersini alan öğrencilerin %75'i, almayanların ise %61'i üstün zekalı kavramını normalin üzerinde zeka puanına sahip olma ve yüksek IQ olarak tanımlamışlardır. Özel eğitim dersini alanların %44'ü, almayanların ise %75'i üstün zekalı bireylerin diğerlerine göre daha hızlı anlama ve kavrama becerisine sahip olduklarını, pratik olduklarını, bu özelliklerinin kalıtsal olduğunu, yetenekli, araştırmacı, problem çözmeyi seven, başarılı ve geniş bir hayal gücüne sahip bireyler olduklarını belirtmişlerdir.

Özel gereksinimli çocuklarla çalışmaya yönelik görüşler

Katılımcıların görüşlerine göre çalışılması en zor özel gereksinim grubu zihinsel yetersizliği olan, çalışılması en kolay özel gereksinim grubu ise dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi olan çocuklardır. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklarla çalışmak katılımcıların %16'sı tarafından kolay bulunurken, bu oranı %14 ile işitme yetersizliği olan çocuklar takip etmektedir. Üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklar ile çalışmak da %13'lük oranla kolay olarak belirtilmiştir.

Özel eğitim dersini alan öğrencilerin görme yetersizliği olan çocuklarla, özel eğitim dersi almamış katılımcıların ise ortopedik yetersizliği olan çocuklarla diğerlerine göre çalışmayı daha kolay bulduğu dikkat çekmektedir. Üstün zekalı çocuklarla çalışmak özel eğitim dersini almış

katılımcılar tarafından zor bulunurken, bu dersi almamış katılımcılar tarafından kolay olarak belirlenmiştir. Özel eğitim dersini alan ve almayan öğrenciler birbirine yakın oranlarda üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklarla çalışmanın kolay olduğunu belirtmişlerdir. Özel eğitim dersini almayan öğrencilerin hiçbir şekilde üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklarla çalışmayı zor bulmadıkları saptanmıştır.

Uygulamalardaki durum

Katılımcı 100 öğretmen adayından sadece sekizi okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması I dersleri kapsamında uygulama yaptıkları sınıflarda kaynaştırma öğrencisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu sınıflardaki kaynaştırma öğrencilerinden ikisinde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, diğer ikisinde otizm spektrum bozukluğu, birinde öğrenme güçlüğü, diğerinde zihinsel engel ve bir diğerinde de konuşma bozukluğu olduğunu da söylemişlerdir. Bir çocuğun ise özel gereksinimli görüldüğü fakat henüz tanılama yapılmadığı belirtilmiştir.

Katılımcılar uygulamaya gittikleri okullardaki okul öncesi öğretmenin etkinlik yaptırırken özel gereksinimli çocukları bu etkinliklerin dışında tuttuğunu ve akranları ile birlikte bu etkinliklerde yer almaları için uygun fırsatlar yaratmadığını belirtmişlerdir. Sadece iki öğretmenin özel gereksinimli çocukları etkinliklere dahil ettiği ve onlara özel ilgi gösterdiği belirtilmiştir. Öte yandan toplam üç kişi kendi etkinlik planlarında kaynaştırma öğrencisi için uyarlamalar yapıp yapmadıkları konusunda “evet” yanıtını vermiştir. Yapılan uyarlamaların çocukların dikkatini çekmeye yönelik uyarlamalar olduğunu da belirtmişlerdir.

Öneriler

1. Özel gereksinimli öğrencilerin erken tanılanması ve eğitime dahil edilmesi önemli olduğu için okul öncesi öğretmeni olacak öğretmen adaylarının bu konuda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle;

a. Okul öncesi öğretmenliği lisans programlarındaki özel eğitim dersinin Özel Eğitim I ve Özel Eğitim II şeklinde iki ders olarak yer alması,

b. Özel Eğitim I dersinin içeriğinin teorik, Özel Eğitim II dersinin içeriğinin ise teorik ve uygulamalı olarak düzenlenmesi,

c. Kaynaştırma eğitimi dersinin okul öncesi öğretmenliği lisans programlarında zorunlu ders olarak yer alması,

d. Kaynaştırma eğitimi dersinin içeriğine kaynaştırma yapılan okul öncesi sınıflarında gözlem yapılmasına imkan verecek uygulama kısmının da eklenmesi,

e. Okul deneyimi, öğretmenlik uygulaması I ve öğretmenlik uygulaması II derslerinin uygulamaları için okullar belirlenirken bu okullar içinde mutlaka kaynaştırma öğrencisi olan okulların yer almasına dikkat edilmesi,

f. Kaynaştırma sınıfları belirlenirken kurumlarda uygulamaya gidecek öğrencilere doğru model olabilecek okul öncesi öğretmenlerinin belirlenmesine özen gösterilmesi,

g. Fakültelerde uygulama derslerini yürüten öğretim elemanlarının öğretmen adaylarının hazırladıkları etkinlik planlarında özel gereksinimli çocuklar için uyarlama yapıp yapılmadıklarını izlemesi ve yapılması için yönlendirmeler yapması,

h. Özel öğretim yöntemleri I ve özel öğretim yöntemleri II derslerinin içeriklerinde kaynaştırma eğitimi yapılan sınıflarda tüm çocukları etkinliklere dahil etmede etkili olan bazı özel yöntem ve tekniklere de yer verilmesi,

2. Bu araştırma bir üniversitenin okul öncesi öğretmenliği bölümünde sınırlı sayıda öğrenci ile yapılmış olduğu için;

a. Okul öncesi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin özel eğitim konusundaki genel bilgi ve beceri durumlarını belirlemek için farklı üniversiteleri de içerecek biçimde daha kapsamlı araştırmalar yapılması,

b. Yapılacak kapsamlı araştırmalarda özel eğitim konusunda ders alan öğrencilerle almayan öğrencilerin karşılaştırılması yoluyla bu konudaki derslerin etkililiğinin belirlenmesi,

c. Okul öncesi öğretmenliği bölümlerinde verilen özel eğitim, öğretmenlik uygulaması I, öğretmenlik uygulaması II, özel öğretim yöntemleri I, özel öğretim yöntemleri II ve kaynaştırma eğitimi derslerinin içerik analizlerinin yapılarak içeriklerinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, E. ve İlgün, Ş. (2016). Öğretmenlerin üstün zekalı öğrencilerin eğitimine yönelik düşünce ve önerileri. *Turkish Studies*, 11(14), 895-914. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9901>
- Baykoç Dönmez, N. (2011). Üstün ve özel yetenekli çocuklar ve eğitimleri. Necate Baykoç Dönmez (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 359-386). Ankara: Eğiten Kitap.
- Bilgili, A. E. (2000). Üstün yetenekli çocukların eğitimi sorunu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 59-74.
- Birkan, B. (2002). *Küçük Adımlar Kursu'nun gelişim geriliği olan çocuğa sahip annelerin Küçük Adımlar'ı uygulama becerilerini kazanmalarına etkisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çapan, B. E. (2010). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algıları, *The Journal of International Social Research*, 3(12), 140-154.
- Çulhaoğlu İmrak, H. (2009). Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumları ile kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dağlıoğlu, H. E. (2015). Üstün yetenekli çocuklar. Nilgün Metin ve Arzu İpek Yükselen (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve kaynaştırma* içinde (s. 163-179). Ankara: Hedef.
- Dikici Sığırtmaç A., Hoş, G. ve Abbak, B.S. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik kullandıkları çözüm yolları ve önerileri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(4), 205-223.
- Dinarlı, J. (2016). Özel eğitim öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilere yönelik algı ve görüşlerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Enç, M. (2005). *Üstün beyin gücü*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Gençgel Akkuş, H. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerinin değerlendirilmesi: KKTC örneği. Yüksek Lisans Tezi, Girne Amerikan Üniversitesi, Girne.

- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77.
- Gürkan, T. (2009). Erken çocukluk dönemi ve okul öncesi eğitim. Şefik Yaşar (Ed.), *Okulöncesi eğitime giriş* içinde (s. 1-19). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Güven, Y., ve Aydın, A. (2007). Özel gereksinimli çocuklar için akran öğretimine ilişkin ilköğretim öğretmenlerinin görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(1), 415-432.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. London : Sage.
- Matthews, B. & Ross, L. (2010) *Research methods: A practical guide for the social sciences*, Essex: Pearson Education.
- MEB. (2011). Çocuk gelişimi ve eğitimi, özel eğitimde temel ilkeler. Erişim tarihi: 30/12/2016, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C3%96ze1%20E%C4%9Fitimde%20Temel%20C4%B0lkeler.pdf
- MEB. (2013a). Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname. Erişim tarihi: 02/01/2017, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/1041.html>
- MEB. (2013b). *Milli Eğitim Bakanlığı Temel Okul Öncesi Eğitimi Programı*, Ankara: Unicef.
- Ogurlu, Ü., Sevgi Yalın, H. ve Yavuz Birben, F. (2015). Üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik özelliklerinin aile tutumu ile ilişkisi. *Turkish Studies*, 10(7), 751-764. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8314>
- Özaydın, L. ve Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 189-226.
- Özbaba, N. (2000). Okul öncesi eğitimcilerinin ve ailelerin özel eğitime muhtaç çocuklar ile normal çocukların entegrasyonuna (kaynaştırılmasına) karşı tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özçelik, İ. (1987). *Özel eğitim alanı ve özürülü olma durumu*. Ankara: Fon Matbaası.
- Silverman, D. (2008) *Interpreting qualitative data*, London: Sage.
- Sucuoğlu, B. (2004). Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları: Yayınlar/araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 15-23.
- Şahin, F. ve Kargın, T. (2013). Sınıf öğretmenlerine üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi konusunda verilen bir eğitimin öğretmenlerin bilgi düzeyine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(2), 1-13.
- Tuli, F. (2010) The basis of distinction between qualitative and quantitative research in social science: Reflection on ontological, epistemological and methodological perspectives, *Ethiopian Journal of Education and Sciences*, 6(1), pp. 97-108.
- Ulin P. R., Robinson E. T. & Tolley E. E. (2004) *Qualitative methods in public health: A field guide for applied research*. San Francisco: Jossey-Bass.

-
- Uysal, H. ve Akman, B. (2015). Erken müdahale programlarının erken çocukluk eğitimindeki rolü: Erken çocukluk eğitiminde yapılan yatırım geleceğe yapılan yatırım mıdır? *Turkish Studies*, 10(3), 1053-1068. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7692>
- Uzun, M. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar el kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Varış, F. (Ed.) (1998). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul: Alkim yayınevi.
- Yıldırım, F. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi konusunda yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri: Kuzey Kıbrıs örneği. Yüksek Lisans Tezi, Girne Amerikan Üniversitesi, Girne.
- YÖK, (2007). Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, Ankara.